

Kenyeres Zoltán

BEVEZETŐ

A STUDIA POETICA 9. kötete »A műértelmezés helye az irodalomtudományban« címmel megrendezett konferencia anyagát közli. A konferenciára 1989 szeptember 21-23. között került sor a Szegedi Akadémia Bizottság épületében: a szegedi székhelyű *Irodalmi jelentéstan* kutatócsoport és az *MTA Irodalomtudományi Bizottsága* szervezte. Nem volt külső aktualitása – szükségszerűvé a tudomány belső mozgása tette. A régi kutatások hiányosságai, érvényességük korlátai idővel kiütözköznek. Közben új szempontok merülnek fel, a meglévők átértékelődnek, és szokásosan új kihívások érkeznek a kutatás tárgya, környezete és eredményeinek felhasználása irányából is. Ezek a problémák összesűrűsödnek, és ilyenkor célszerű a szakemberek egy csoportját összehívni, hogy ki-ki beszámoljon arról, hogyan látja tudományágának helyzetét, mivel tud hozzájárulni a feladatok megoldásához. Ebben az értelemben volt időszerű és hasznos meghívni Szegedre az irodalmi jelentéstannal foglalkozókat. Azokat a kutatókat, akik az irodalom ismeretelméletét vizsgálják – elvontságukban a filozófia szintjén lévő kérdésekkel foglalkoznak, vagy egyes adott művek magyarázatának általános problematikáját kutatják vagy éppen magának a műelemzésnek az oktatását tartják feladatuknak.

A konferencián nemcsak az absztrakció foka volt időnként magas, hanem általában és egészében az előadások és a viták színvonala is. Az olvasó maga is véleményt formálhat erről, amennyire az itt közölt, esetenként a viták tanulságát is feldolgozó tanulmányokból vissza lehet következtetni a közreműködők munkájára. A magas színvonal számomra abban mutatkozott meg, hogy a konferencia jellegét az alkotó megközelítések határozták meg. A tanulmányok szerzői döntően nem a világban eddig felhalmozott ismereteket összegzik és mutatják be, nem csupán lépéstartásra törekednek egyes területeken, hanem új nézetekkel és új eredményekkel is gazdagítják diszciplínánkat. Jó élesztője ezeknek a teljesítményeknek a szegedi tudományegyetemen folyó irodalmi és irodalomtudományi kutatás, amely országosan, sőt – részben a STUDIA POETICA idegennyelvű számai révén – nemzetközileg is ismert. Ezeknek a kutatásoknak egyik iskolaszerű hatásokat kiváltó ága a textusra szegezi figyelmét. Megpróbálja tárgyiasan, a formális és a természettudományokban elvárt pontosságra törekedve megállapítani, hogy egy szöveg mit jelenthet egy kitüntetett kódrendszerben. Feltárja, hogy

milyen törvények határozzák meg azokat a cselekvő személyekkel benépesült lehetséges világokat, amelyek az irodalomtudomány sajátos módszereivel vizsgált szövegekhez hozzárendelhetők. Keresi, hogy ezek a világok, illetve ezeknek a világoknak a sora, a lehetséges világok történetileg létrejött univerzuma milyen funkciókat tölthet be az egyén és a társadalom életében.

A konferencia azt mutatta, hogy, az irodalom mint jelenség más elméleti megközelítést is lehetővé tesz, bizonyos részproblémák megoldásánál pedig egyenesen szükségeszerű az elméleti keret kibővítése. Már csak azért is, mert magában az irodalomtörténeti folyamatban is jelentős hangsúlyeltolódások mennek végbe. Sőt új jelenségek is felbukkannak, amelyre figyelmünket talán a posztmodern gondolkodás irodalomfilozófiája hívja fel leghatározottabban. Ez a filozófia – amely Amerikából indult, hatással volt az egész európai gyökerű kultúrára és bizonyos módon már összegződött is a francia és német szakirodalomban – olyan átalakulást hozott a művészetekről való gondolkodásban, amihez hasonló az utóbbi évtizedekben nem volt. Közvetetten nagyon sok új irodalmi alkotás tanúskodik erről. De tanúskodik az itt következő kötet is. Tanúskodik egyszersmind arról, hogy a magyar irodalomelmélet – különösen az axiológia és episztemológia terén – nemcsak megértette és áttemelte saját területére a legújabb módszereket és szemléletmódokat, hanem alkotóan és tevőlegesen kapcsolódott be az európai igényű és távlatú kutatásokba. A jövő képe is kezd kirajzolódni. Majdnem bizonyosnak látszik, hogy az alkotás és befogadás összetett folyamatainak elemzése révén oldódik a modelláló-leíró szempontok néha már ridegnek ható alkalmazása s az elmélet – megőrizve fogalmi pontosságát és filozófiai igényességét – „visszahumanizálódik”. A korábbinál nagyobb figyelem fordul az irodalomlélektan felé, s minden eddiginél teljesebbé válik az írótól az olvasóig vezető „irodalmi alapviszony” köre. A konferencia sokirányú munkája erről is bizonyosságot adott, s a kötetbe rendezett anyag az irodalmi jelentéstannak ezt az emelkedő ívét mutatja be.